

سرشناسه:	سلیمانی امیری، عسکری، ۱۳۴۶
عنوان و نام پدیدآور:	منطق پیشرفته / عسکری سلیمانی امیری
مشخصات نشر:	قم، مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۸۹
مشخصات ظاهری:	۱۷۶ ص
مرجع تولید:	پژوهشگاه بین المللی المصطفی ﷺ
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۱۹۵-۲۰۰-۸
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
یادداشت:	چاپ دوم: ۱۳۹۳ (فیبا)
یادداشت:	چاپ سوم: ۱۳۹۶ (فیبا)
یادداشت:	چاپ چهارم: ۱۳۹۷ (فیبا)
یادداشت:	چاپ پنجم: ۱۴۰۰
موضوع:	منطق
شناسه افزوده:	جامعه المصطفی ﷺ العالمية؛ مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
رده بندی کنگره:	BC ۵۰ / س ۸ م ۹ ۱۳۸۹
رده بندی دیویی:	۱۶۰
شماره کتابشناسی ملی:	۲۱۱۲۱۰۸
	BA ۰۱۴۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

منطق پیشرفته
مؤلف: عسکری سلیمانی امیری
چاپ پنجم: ۱۴۰۰ ش / ۱۴۴۲ ق
ناشر: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
● چاپ: چاپخانه دیجیتال المصطفی ﷺ ● قیمت: ۴۵۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۵۰۰

مراکز پخش

◀ ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیّه)، نبش کوچه ۱۸؛
 تلفن: ۰۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵ / (داخلی ۱۰۵) / تلفکس: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴
 ▶ ایران، قم، بلوار محمدامین، سه راه سالاریه. تلفن: ۰۲۵. ۳۲۱۳۳۱۰۶

✉ miup@pub.miu.ac.ir 🌐 http://buy-pub.miu.ac.ir 📧 pub_almustafa

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثریاری رساندند.

- مدیر انتشارات: مصطفی نوبخت
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر فنی: سید محمدرضا جعفری
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

با توجه به هزینه‌ها و مشکلات عدیده، هر شخص حقیقی یا حقوقی که اقدام به چاپ، بازنویسی، کپی، تکثیر یا هرگونه برداشت جهت تهیه کتاب و تبدیل آن به جزوه، cd، فایل الکترونیکی pdf، اسکن، عکسبرداری و یا انتشار در فضای مجازی نماید، شرعاً مجاز نمی‌باشد و پیگرد قانونی خواهد داشت.

منطق پیشرفته

عسکری سلیمانی امیری

مرکز بین المللی
ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

سخن ناشر

برنامه‌ریزی آموزشی، باید امری پویا و متناسب با دگرگونی‌هایی باشد که در ساختار دانش و رشته‌های علمی پدید می‌آیند.

تحولات اجتماعی، نیازهای نوظهور فراگیران و مقتضیات جدید دانش، اطلاعات، مهارت‌ها، گرایش‌ها و ارزش‌های نوینی را فرا می‌خواند که پاسخگویی به آنها، ایجاد رشته‌های تحصیلی جدید و تربیت نیروهای متخصص را ضروری می‌نماید.

گسترش فرهنگ‌های سلطه‌گر جهانی و جهانی شدن فرهنگ در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی، مشکلات و نیازهای نوظهوری را پیش‌رو گذارده است که رویارویی منطقی با آنها، تنها در پرتو آراستن افراد به اندیشه‌های بارور، ارزش‌های متعالی و رفتارهای منطقی که در قالب موقعیت‌های رسمی آموزشگاهی با ایجاد رشته‌های جدید، گسترش دامنه آموزش‌ها و مهارت‌ها و تربیت سازمان یافته صورت گیرد، امکان‌پذیر است.

بالندگی مراکز آموزشی، در گرو نظام آموزشی استوار، قاعده‌مند و تجربه‌پذیر است که در آن، برنامه‌های آموزشی، متن‌های درسی و استادان، ارکان اصلی به شمار می‌آیند؛ پویایی برنامه‌های آموزشی نیز، به هماهنگی آن با نیاز زمان، استعداد دانش‌پژوهان و امکانات موجود، وابسته است؛ چنان‌که استواری متن‌های درسی به ارائه تازه‌ترین دستاوردهای علم در قالب نوترین شیوه‌ها و فناوری‌های آموزشی بستگی دارد.

بازنگری متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و روزآمد کردن آنها، به حفظ نشاط علمی مراکز آموزشی کمک می‌رساند.

حوزه‌های علوم دینی به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی، سالیانی است که در اندیشه اصلاح ساختار آموزشی و بازنگری متون درسی‌اند؛ در همین راستا، «جامعة المصطفیٰ ﷺ العالمية»، به عنوان بخشی از این مجموعه، که رسالت تعلیم و تربیت طلاب غیرایرانی را بر عهده دارد، به پی‌ریزی «پژوهشگاه بین‌المللی المصطفیٰ ﷺ» اقدام نمود.

این دفتر، با ارج نهادن به تلاش‌های صورت گرفته و خوشه‌چینی از خرمن دانش عالمان گران‌قدر بر آن شد تا با بهره‌گیری از شیوه‌های جدید آموزشی و تازه‌ترین دستاوردهای علمی به تهیه متن‌های آموزشی بپردازد.

تدوین و نشر بیش از یک‌صد متن درسی، در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این تلاش است.

نوشته حاضر که با عنوان «منطق پیشرفته» برای دانش‌پژوهان دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد نگارش یافته و به تحلیل و بررسی مباحث منطقی و منطق تکمیلی می‌پردازد، حاصل تلاش علمی و درخور تقدیر حضرت حجة الاسلام والمسلمین آقای عسکری سلیمانی امیری - دام توفیقه - است که از ایشان و دیگر همکارانی که در به ثمر رسیدن این اثر بذل عنایت کرده‌اند، تشکر و قدردانی می‌کنیم.

در پایان، ارباب فضل و معرفت را به یاری خواننده، چشم امید به نقد و نظر آنان دوخته‌ایم.

مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ

فهرست

مقدمه.....	۱۳
۱. مباحث مقدماتی.....	۱۵
راه‌های رسیدن به علم.....	۱۵
جایگاه علم منطق.....	۱۸
تقسیم علم به تصور و تصدیق.....	۱۹
۱. پارادوکس‌های تقسیم علم به تصور و تصدیق.....	۲۰
الف) پارادوکس تقسیم تصور به تصور و تصدیق.....	۲۰
ب) پارادوکس جزء یا شرط بودن تصور برای تصدیق.....	۲۰
۲. حقیقت تصدیق نزد صدرالمتألهین.....	۲۱
مبادی علوم و تقسیم علم به بدیهی و نظری.....	۲۳
تعریف منطق.....	۲۵
منطق حکمت نظری یا حکمت عملی.....	۲۶
موضوع علم منطق.....	۲۸
لزوم فراگیری علم منطق.....	۲۹
نیاز منطق به منطق (دور یا تسلسل در منطق یا توقف به خود؟!).....	۳۰
امکان تعلیم و تعلّم.....	۳۲
۲. تعریف.....	۳۵
پارادوکس امتناع تعریف تصورات نظری.....	۳۵
۱. پارادوکس طلب مجهول مطلق، یا تحصیل حاصل.....	۳۵
۲. پارادوکس تعریف به خود، یا تعریف به خارج.....	۳۶
انواع تعریف.....	۳۹
راه‌های رسیدن به حدّ تام.....	۴۰

۴۰. ۱. تعریف از راه برهان.....
۴۱. ۲. از راه حد ضد.....
۴۱. ۳. از راه قسمت.....
۴۲. ۴. ترکیب راه رسیدن به حدّ تام.....
۴۳. صعوبت و سهولت تعریف.....
۴۴. ۱. صعوبت حد و رسم.....
۴۶. ۲. سهولت حد اسمی.....
۴۸. ۳. امتناع حد حقیقی و امکان و سهولت حد اسمی.....
۵۳. ۴. صعوبت حد حقیقی و سهولت حد اسمی.....
۵۵. ۳. برهان.....
۵۵. تعریف برهان.....
۵۷. صناعات خمس و مبادی آن.....
۵۸. یقین.....
۶۱. مبادی برهان و پارادوکس‌های آن.....
۶۵. مبادی برهان از نظر منطق‌دانان مسلمان.....
۶۶. ۱. اولیات.....
۶۸. ۲. مشاهدات (حسیّات و وجدانیّات).....
۶۹. ۳. مجرّبات.....
۷۰. ۴. حدسیّات.....
۷۱. ۵. متواترات.....
۷۳. ۶. فطریّات.....
۷۴. معیار مبدأ برهان.....
۷۶. بدیهیّات اولیّه و ثانویه.....
۷۷. اصل امتناع تناقض یا أم‌القضایا.....
۷۸. ابتنای علوم بر امتناع تناقض.....
۷۹. ۱. نظریه استنتاجی یا تولیدی.....
۸۳. ۲. نظریه تخصیصی یا مصداق خاص.....
۸۷. ۳. نظریه تنمیم تصدیق (استقرار علم).....
۸۸. ۴. نظریه طرد تصدیق‌های دیگر.....
۸۹. ۵. نظریه نیاز ثانوی یا علم به علم.....
۹۰. انواع برهان (لم و إن).....
۹۱. برهان لمّی مطلق و لمّی غیر مطلق.....
۹۳. علل در برهان‌های لمّی.....
۹۴. انواع برهان‌های إنّی.....

۹۷	۱. برهان لمّی و اِنّی در قیاس‌های استثنائی.....
۹۸	۲. برهان لمّی و اِنّی در استثنائی اتصالی.....
۱۰۰	۳. برهان لمّی و اِنّی در استثنائی انفصالی.....
۱۰۳	شرایط مقدمات برهان.....
۱۰۳	۱ و ۲. اقدمیت و اعرفیت.....
۱۰۴	۳ و ۴. ذاتی و اولی.....
۱۰۵	۵ و ۶. کلیت و ضرورت.....
۱۰۶	مشارکت حد و برهان.....
۱۰۷	علوم برهانی و معیار آن.....
۱۰۸	روش تعقلی و روش تجربی.....
۱۰۹	علوم برهانی پیشین و پسین.....
۱۱۱	اجزای علوم.....
۱۱۱	۱. موضوع علم.....
۱۱۲	۲. مبادی علوم.....
۱۱۴	۳. مسائل علوم.....
۱۱۷	۴. مغالطات.....
۱۲۰	انواع مغالطه.....
۱۲۱	۱. مغالطات گزاره‌ای.....
۱۲۱	۱-۱. مغالطه اشتراک لفظی.....
۱۲۲	۲-۱. مغالطه ابهام ساختاری.....
۱۲۳	۳-۱. اهمال سور / سور کلی نما.....
۱۲۴	۴-۱. ترکیب مفصل / تفصیل مرکب.....
۱۲۵	۵-۱. مغالطه واژه‌های مبهم.....
۱۲۵	۶-۱. مغالطه سیاه و سفید.....
۱۲۵	۷-۱. مغالطه بزرگ‌نمایی / کوچک‌نمایی.....
۱۲۷	۸-۱. مغالطه تکیه کلام.....
۱۲۷	۹-۱. مغالطه دروغ / قسم دروغ / تدقیق خطا / توریه.....
۱۲۸	۱۰-۱. مغالطه نقل قول ناقص / تحریف / تفسیر نادرست.....
۱۳۲	۲. مغالطات صوری.....
۱۳۳	۱-۲. مغالطه ابهام انعکاس.....
۱۳۴	۲-۲. مغالطه رفع مقدم / مغالطه وضع تالی.....
۱۳۵	۳-۲. مغالطه عدم تکرار حد وسط.....
۱۳۶	۴-۲. مغالطه حذف نامکرر.....
۱۳۷	۵-۲. مغالطه مصادره به مطلوب.....

- ۱۳۷..... ۲- ۶. مغالطه استدلال دوری.....
- ۱۳۸..... ۲- ۷. مغالطه جمع مسائل در یک مسئله.....
- ۱۳۸..... ۲- ۸. مغالطه استدلال نامربوط.....
- ۱۴۰..... ۲- ۹. مغالطه استقرای ناقص.....
- ۱۴۲..... ۳. مغالطات درونی در مقام استدلال.....
- ۱۴۲..... ۳- ۱. مغالطه علت شمردن امر مقارن / علت شمردن امر مقدم.....
- ۱۴۳..... ۳- ۲. مغالطه علت کاذب.....
- ۱۴۴..... ۳- ۳. خلط دلیل و علت.....
- ۱۴۵..... ۳- ۴. مغالطه سنت‌گرایی / سنت‌گریزی.....
- ۱۴۶..... ۳- ۵. مغالطه عدم سابقه / تجدّد.....
- ۱۴۶..... ۳- ۶. قیاس مضمّر مردود.....
- ۱۴۷..... ۳- ۷. مغالطه در مفاهیم نسبی.....
- ۱۴۸..... ۳- ۸. مغالطه طرد شقوق دیگر.....
- ۱۴۸..... ۳- ۹. قیاس ذوحدّین جعلی.....
- ۱۴۹..... ۳- ۱۰. مغالطه ترکیب / مغالطه تقسیم.....
- ۱۵۰..... ۳- ۱۱. مغالطه توسل به کثرت.....
- ۱۵۰..... ۳- ۱۲. مغالطه حد میانه.....
- ۱۵۱..... ۳- ۱۳. مغالطه برتری زر و زور.....
- ۱۵۱..... ۳- ۱۴. مغالطه برتری فقر.....
- ۱۵۵..... ۴. مغالطات بیرونی در مقام استدلال.....
- ۱۵۵..... ۴- ۱. مغالطه بستن راه استدلال.....
- ۱۵۵..... ۴- ۲. مغالطه هر بچه مدرسه‌ای می‌داند.....
- ۱۵۵..... ۴- ۳. مغالطه فضل‌فروشی.....
- ۱۵۶..... ۴- ۴. مغالطه توسل به جهل.....
- ۱۵۶..... ۴- ۵. مغالطه تکرار مدعا.....
- ۱۵۶..... ۴- ۶. مغالطه استفاده از کلمات ارزشی.....
- ۱۵۷..... ۴- ۷. توسل به احساسات.....
- ۱۵۸..... ۴- ۸. مغالطه طلب برهان از دیگران.....
- ۱۵۸..... ۴- ۹. توسل به مرجع کاذب.....
- ۱۶۰..... ۵. مغالطه درونی در مقام نقد.....
- ۱۶۰..... ۵- ۱. مغالطه پهلوان‌پنبه.....
- ۱۶۱..... ۵- ۲. مغالطه کامل نامیسّر.....
- ۱۶۱..... ۵- ۳. مغالطه ارزیابی یک‌طرفه.....
- ۱۶۲..... ۵- ۴. مغالطه رد دلیل به جای رد مدعا.....

۱۶۲	۵-۵. مغالطه مناقشه در مثال
۱۶۳	۶-۵. مغالطه بهانه
۱۶۳	۷-۵. مغالطه سؤال مرکب
۱۶۵	۶. مغالطات بیرونی در مقام نقد
۱۶۵	۱-۶. مغالطه «این که چیزی نیست»
۱۶۶	۲-۶. مغالطه «حرف شما مبهم است» / مغالطه «این که مغالطه است»
۱۶۷	۳-۶. مغالطه تکذیب
۱۶۷	۴-۶. مغالطه توهینو استهزاء
۱۶۸	۵-۶. مغالطه پارازیت
۱۶۸	۶-۶. مغالطه منشأ
۱۶۹	۷-۶. مغالطه انگیزه و انگیزه
۱۷۱	۷. مغالطات درونی در مقام دفاع
۱۷۱	۱-۷. مغالطه توسل به معنای لغوی
۱۷۲	۲-۷. مغالطه استثنای مثبت
۱۷۲	۳-۷. مغالطه پیش‌داوری
۱۷۳	۴-۷. مغالطه تغییر موضع
۱۷۴	۸. مغالطات بیرونی در مقام دفاع
۱۷۴	۱-۸. مغالطه انحراف رفتن
۱۷۵	۲-۸. مغالطه شوخی بی‌ربط
۱۷۵	۳-۸. مغالطه توهم همین‌طور
۱۷۵	۴-۸. مغالطه البته ... اما و مغالطه یک بام و دو هوا
۱۷۷	نمایه
۱۸۱	کتابنامه

مقدمه

الحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيدنا محمد وآله الطاهرين لا سيما بقية الله
الحجة بن الحسن.

مجموعه مباحث منطقی که در این کتاب گرد آمده‌اند، دستاورد حدود ده سال
تدریس برای دانش‌پژوهانی است که یک دوره کامل منطق استدلالی (در حدود کتاب
المنطق مرحوم مظفر) را فرا گرفته‌اند. با توجه به ماهیت و سطح آموزش دانش منطقی
که در این کتاب مدنظر است تلاش گردیده تا در حدامکان از تکرار مباحث منطقی
گذشته، اجتناب شود؛ از این رو در این گفتار، به مباحثی پرداخته شده که کمتر در
کتاب‌هایی چون المنطق بدان می‌پردازند.

مباحث این کتاب در چهار بخش، به شرح زیر تدوین و ارائه می‌شوند:

مباحث مقدماتی: پیرامون شناخت علم منطق و جایگاه آن در میان معارف بشری؛
تعریف: بیان اشاره وار انواع تعریف و راه وصول به آنها و مباحث فلسفی تعریف،
از قبیل امکان، امتناع، سهولت و صعوبت، حد؛

برهان: تعریف برهان، انواع آن، مبادی برهان، شرایط برهان و اجزای علوم؛

مغالطه: شرح تفصیلی انواع مختلف مغالطه‌ها به سبک و سیاق جدید.

از ویژگی‌های بارز این اثر، استفاده از متون اصیل منطقی از منطق دانانی بزرگ،

چون: فارابی، ابن سینا، شیخ اشراق، فخر رازی، محقق طوسی، کاتبی قزوینی، خونجی،

أرموی، قطب رازی و صدرالمتألهین است. در فراز هر گفتار در هر یک از سه بخش، نخست، سعی شده است با ارائه عبارتی از متون اصلی خوانندگان را با بصیرت بیشتر وارد مبحث گردند.

والحمد لله رب العالمین
قم مقدسه
عسکری سلیمانی امیری
ربیع الثانی ۱۴۳۱ / بهار ۱۳۸۹